

- בגרות ב: תנ"ך
- מספר יחידות הבגרות: 2
- שם הפרק בבחינה: 70 אחוז
- כותב פתרון הבחינה: דוכן שמוליק ואמיר גלי
- מועד הבחינה: 25.01.2018
- שעת הבחינה : 14.00

שאלה 1 – מלכים א י"ב 1-20.

א (1) הדרישה של שבטי הצפון מן המלך רחבעם היא שיקל מהנטל הכבד של מיסים ועבודה קשה, שאביו נתן עליהם.

ב (2) שתי הקבוצות שירבעם התייעץ עימן הן: 1. "הזקנים", יועצי אביו. ייעצו: "אם היום תהיה עבד לעם הזה, ועבדתם, ועניתם, ודברת אליהם דברים טובים – והיו לך עבדים כל הימים". כלומר, אם היום הוא יתפשר ויאשר את בקשת העם – אזי הם יסכימו להיות לו נתינים נאמנים כל ימי חייו. 2. "הילדים", בני גילו. מיעצים לו להגיד לעם: "קטני עבה ממתני אבי! ועתה, אבי העמים עליכם על כבד – ואני אוסיף על עלכם! אבי ישר אתכם בשוטים – ואני אישר אתכם בעקרבים". כלומר, לסרב בתקיפות לבקשת העם ולאיים שיכביד את הנטל. יש לענות על שניים מן הסעיפים ב-ד.

ג. ראייה לכך ששבטי הצפון באו לשכם מתוך רצון לשתף פעולה עם המלך רחבעם: "כי שכם בא כל ישראל להמליך אתו". שבטי הצפון באו במטרה להמליך את רחבעם. אמנם, הם דרשו דרישה אך אם רחבעם היה מקשיב לעצת הזקנים אז הם היו ממליכים אותו. ראייה לכך ששבטי הצפון מוצגים כמי שכבר בהתחלה רצו לפרוש מממלכת בית דוד: "ויהי כשמע ירבעם בן נבט, והוא עודנו במצרים אשר ברח מפני המלך שלמה – וישב ירבעם במצרים. וישלחו, ויקראו לו". עצם העובדה שהם ביקשו מירבעם (מי שמרד בבית דוד בעבר ונכשל) להנהיג את המו"מ עם רחבעם וקראו לו במיוחד ממצרים, מלמד שלא היה להם עניין בתשובתו של רחבעם בין כה וכה.

ד. (1) שתי ראיות שבתחילה רחבעם היה מוכן לנהל מו"מ עם שבטי הצפון: 1. "ויילך רחבעם שכם, כי שכם בא כל ישראל להמליך אתו". רחבעם לא מתמלך בירושלים, עיר הבירה, אלא מגיע לשכם, ובא לקראת שבטי הצפון. 2. "ויבאו (ויבאו) ירבעם וכל קהל ישראל, וידברו אל רחבעם... ויאמר אליהם: "לכו עד שלשה ימים, ושובו אלי". רחבעם עונה לדרישת שבטי הצפון המיוצגים על ידי ירבעם, על אף שמרד באביו, ובנוסף, אומר שהוא זקוק לזמן והוא מעוניין לחשוב על כך.

(2) השינוי בדיבורו : בתחילה רחבעם נותן תקווה ומבקש שלושה ימים לחשוב. לאחר מכן, רחבעם תקיף ומאיים, שהוא יכביד את הנטל יותר משהיה בתקופת אביו. השינוי במעשיו : בהתחלה רחבעם מקשיב, נותן לעם לדבר, ולאחר מכן לא נותן לעם לדבר ושולח להם את האחראי על העבודה הקשה.

ד. (1) הסיבה לפילוג על פי פרק י"ב היא שרחבעם עשה טעות פוליטית, כשזנח את עצת הזקנים. הסיבה על פי פרק י"א היא גמול דורות : שלמה חטא ונענש בכך שבימי בנו הממלכה תתפלג.

(2) בפסוק 15 שתי הסביות משולבות על פי 'סיבתיות כפולה' : רחבעם עשה טעות אנוש כשבחר בעצת הזקנים (פרק י"ב), אך בנוסף, אלהים גרם לו לבחור בעצה זו משום שהוא היה מעוניין שהממלכה תתפלג כפי שאחיה ניבא, כעונש על חטאי שלמה (פרק י"א).

שאלה 2 – מלכים ב כ"ד, 8-20.

א. (1) הקבוצות שהוגלו הן האנשים הקרובים למלך (המלך, הגבירה, נשותיו, עבדי המלך וסריסיו), תושבי ירושלים, האצולה והאמידים, אנשי צבא ולוחמים ואמני המתכת. הן הוגלו לבבל בשנת 597 לפנה"ס.

(2) קבוצות אלה היוו מכה קשה לממלכת יהודה, מבחינות רבות : פוליטית, כלכלית וצבאית. על ידי כך הוא שיקף לעמים בשליטתו מה יקרה אם ימרדו בו. כמו כן, כך נותר העם בלא "ראש" ובלא "ידיים", ואין בו כוח למרוד שנית. ולבסוף, מלך בבל השאיר את העניים כדי שימשיכו לעבוד ולספק לו משאבים.

יש לענות על שניים מן הסעיפים ב-ד.

ב. (1) פרט דתי : "וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה'". יהויכין חטא חטאים דתיים.

(2) מגמת ההסטוריוגרף של ספר מלכים הוא להסביר את האסונות שאירעו לעם ישראל כעונש אלוהי על החטאים הדתיים של העם. כך, ההתנהגות הדתית הבזויה של יהויכין גרמה לכך שה' ישלח את מלך בבל לכבוש את ממלכת יהודה, להגלות את יהויכין וקבוצות שונות ולפגוע בבית המקדש.

ג. בפסוק 15 מסופר על הגליית יהויכין לבבל. הפרט החיובי הוא שבפרק כ"ה מסופר על שחרור יהויכין מבית הכלא בבבל (מחבר ספר מלכים בחר לסיים את ספרו בסיפור על שחרור יהויכין מכלאו כדי להשאיר תקווה לאחר החורבן : הגולים יחזרו לארץ, כשיש אפשרות שישלוט בהם שליט מזרע בית דוד ולכן יש להמשיך ולהאמין בה').

ד. (1) צדקיהו עלה לשלטון בעזרת מינוי של מלך בבל: "וימלך מלך בבל את מתניה דדו, תחתיו; ויסב את שמו "צדקיהו".
(2) הבבלים הענישו אותו בעונש חמור מכיוון שהם מינו אותו להיות מלך, אך הוא מרד בהם.

שאלה 3 – עמוס ה', 21-27.

א. הנביא מבקר את התנהגות העם, כשהוא מרבה בפולחן לאל: "שנאתי מאסתי חגיכם, ולא אריח בעצרתים". העם אף עובד אלילים: "ונשאתם את סכות, מלככם ואת כיון, צלמיכם – כוכב אלהיכם, אשך עשיתם לכם".
הדרישה שהוא מציב לעם היא שעליהם להתנהג באופן מוסרי וראוי, כך שתהיה חברה צודקת: "ויגל כמים משפט וצדקה כנחל איתן".
יש לענות על שניים מן הסעיפים ב-ד.

ב. התקופה שהם מזכירים היא יציאת מצרים. המסר: לכל אורך הדרך במדבר, כשהיה קשה, אז העם ביקש חסדים גדולים וה' היטיב עם עמו וסיפק לו את כל צרכיו ללא בקשת תמורה לקורבנות. העם צריך להסיק מסקנותיו, שעתה בתקופה שיש ממלכה וטוב וקל יותר, ואין צורך בחסדים גדולים אז ה' ימשיך ויספק את צרכי העם ללא עזרת קורבנות, אלא שה' דורש מעשים טובים, ביחסים בין האדם לחברו ובמשפט צדק.
או: לכל אורך הדרך במדבר, שיחסי העם עם ה' היו קרובים ביותר – אז ה' לא דרש קורבנות. גם עתה, שיחסי העם עם ה' פחות קרובים – אז ה' לא זקוק לקורבנות מהעם.
ג. (1) דימוי: "ויגל כמים משפט וצדקה כנחל איתן".

(2) התרומה להבנת המסר: במקום עשייה פולחנית קורא הנביא לעשייה מוסרית. המשפט והצדקה צריכים להיראות לעיני כל, הם צריכים לזרום ללא הפסק כמו נחל איתן ולהיות זכים וטהורים כמים זורמים.

ד. (1) ה' מעניש את העם באסונות: רעב (פסוק 6), בצורת (פסוקים 7-8), פגעים חקלאיים (פסוק 9), ארבה (פסוק 9), דבר (פסוק 10), חרב (פסוק 10) וחורבן (פסוק 11). ה' ניסה להחזיר את העם למוטב בדרך השלמה והמקיפה ביותר, בשבע מכות שונות. העם אינו מחפש ואינו שואל איך באמת ראוי לעבוד את ה'. האסונות משקפים את עקשנות העם להמשיך ולחטוא והם מהווים את ההצדקה לעונש הקשה.

(2) דברי נבואה אלה מנבאים על עונש קשה של הגליה יחד עם האלילים, כך שמטרת האסונות לא הושגה, והעם לא חזר להאמין בה': "וּנְשָׂאתֶם אֶת סִבּוֹת, מִלְּכָכֶם... וְהִגֵּלְתִּי אֶתְכֶם מִהָלְאָה לְדַמְשֶׁק׃".

4. א. ארבע הקבוצות המקבלות פטור מיציאה למלחמה: מי שבנה בית ולא חנכו, אירס אשה ולא לקחה, נטע כרם ולא אכל מפירותיו, הירא ורך הלבב.

ב. הרשב"ם מסביר שהפטור הרביעי אינו פטור בפני עצמו אלא הוא מסכם את שלושת הפטורים הקודמים, הכוונה למי שפוחד שלא יחנוך את ביתו וכד'.

5. המסקנה של קהלת היא שהחכמה אינה תורמת דבר וגם היא הבל: "לדרוש ולתור בחכמה... הוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם" (13). גם החכם וגם הכסיל מתים בסוף והחכמה גורמת לאדם לתסכול וכאב.

6. א. חנניה מזכיר את גלות יהויכין (597 לפנה"ס) שבה נלקחו כלי המקדש ע"י מלך בבל.

ב. ההבטחות של חנניה: מלך בבל ירד מכוחו וגדולתו, וכלי המקדש יוחזרו לירושלים.

7. א. חגי פעל בשליחות ה': "ועל דברי חגי הנביא כאשר שלחו ה' אלוהיהם..." (12). כלומר ה' הוא זה ששלח את חגי.

ב. שליחותו של חגי הצליחה והעם אכן חוזר לעבודות הבניה של בית המקדש: "ויבואו ויעשו מלאכה בבית ה'..." (14).

8. א. ירמיהו מואשם בבגידה משום שהוא מנבא על חורבן ממלכת יהודה וירושלים.

ב. המאשימים טוענים שירמיהו מנבא שקר ומסתמכים על החוק בדברים האומר שמי שמנבא מבלי שהצטווה חייב מוות.

9. כותב המזמור חושש שהעם בגלות ישכח את ירושלים ולכן מזכיר שתי שבועות: "אם אשכח ירושלים תשכח ימיני" ותדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי" (5-6).

10. א. שאול מנסה להרוג את דוד בדרך ישירה ומשליך לעברו את החנית: "ויטל שאול את החנית" (11). בדרך עקיפה שאול ממנה את דוד למפקד בצבא וכך אולי ייהרג במלחמה: "וישמהו לשר אלף..." (13).

12. ההאשמה מוצדקת משום שמפסוקים 1-5 ניתן לראות שבין דוד ליהונתן יש ברית ויחסי קרבה הדוקים: "ויכרות יהונתן ודוד ברית..." (3) ומיחסים אלו יכול היה שאול להסיק שיהונתן עודד את דוד למרוד בו.

13. לפי הפירוש "דבר שמואל", כעסו של שאול לא היה מוצדק כי הנשים יצאו לשיר לכבוד שאול ולא לקראת דוד.